

2025, Vol. 6(1), 119-147
© The Author(s) 2025
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2025.205
Article type: Research Article

Received: 06.01.2025
Accepted: 11.02.2025
Published Online: 25.02.2025

Saadet Tuğçe Tezer*

Antakya'da Kırılğanlığın İnşası: 6 Şubat ve 20 Şubat Depremleri *The Construction of Fragility in Antakya: February 6 and February 20 Earthquakes*

Öz

Afetler, toplumun tamamı veya önemli bir kısmı için kayıplara neden olan, normal hayatı durdurana ya da kesintiye uğratan, toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji ve insan kaynaklı olaylar ile bunların neden olduğu sonuçlara verilen genel isimdir (AFAD, 2023). Dünyanın pek çok yeri gibi, ülkemiz de özellikle üzerinde kurulduğu coğrafyanın getirdiği doğal afet türleri açısından büyük bir kırılğanlık taşımaktadır. Tarihte çok defa görülen ve önemli ölçüde can ve mal kaybına, büyük yıkımlara neden olan depremler, coğrafyamızda tarih boyunca en etkili afet türü olarak görülmektedir. Afetlerin etkilerinin giderek derinleştiği günümüzde, şehir planlama disiplininin kapsamı büyük ölçüde afetlere dirençli kent planlamayla ilişkilenebilmektedir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerde 11 ilde büyük bir yıkım ve hasar oluşmuş, en büyük yıkım ve hasarın oluştuğu kent ise Antakya olmuştur. Antakya'da depremle gerçekleşen hasarın nedenleri incelendiğinde, ağırlıklı olarak deprem öncesi süreçteki planlama ve yapılaşma süreçlerinin etkileri göze çarpmaktadır. Depremden sonra iki yıl geride kalmışken, bugüne kadar olan planlama ve yapılaşma süreçlerini incelemek, Antakya'nın ilerleyen yıllarda karşılaşılabileceği afetlerdeki dirençlilik ve kırılğanlık durumunun öngörülmesi açısından önem taşımaktadır. Bu makale, Antakya'da deprem öncesi ve deprem sonrası yapılaşma ve planlama faaliyetlerini örnekler üzerinden birbirleriyle ilişki olarak incelemekte, "Antakya'da kırılğanlığın inşası" çerçevesinde kavramsallaştırmaktadır.

119

Abstract

Disasters are events that cause losses for the whole or a significant part of the society, halt or interrupt normal life and human activities, and for which the coping capacity of the society is not sufficient, and the consequences of these events (AFAD, 2023). Our country is particularly vulnerable to some types of natural disasters as a result of its geography. Earthquakes, which have been observed many times in history and have caused significant loss of life and property and great destruction, stand out as the most effective type of disaster in our geography throughout history. Today, when the effects of disasters are getting deeper and deeper, the scope of urban planning discipline is largely related to disaster-resilient urban planning. On February 6, 2023, an earthquake centered in Kahramanmaraş caused major destruction and damage in 11 provinces, with Antakya being the province with the greatest destruction and damage. When the causes of the damage in Antakya are analyzed, the effects of the planning and construction processes in the pre-earthquake period come to the fore. Analyzing the planning and construction processes since the earthquake, almost two years after the earthquake, is important for predicting the level of resilience and vulnerability of Antakya against possible disasters in the coming years. This article analyzes Antakya's pre-earthquake and post-earthquake construction and planning processes.

Anahtar Kelimeler

Antakya, 6 Şubat ve 20 Şubat depremleri, afete dirençli kent, kırılğanlık, şehir planlama

Keywords

Antakya, February 6 and February 20 earthquakes, disaster resilient city, vulnerability, urban planning

* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, tugcetezer@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7891-5791.

Tarihi boyunca yaşadığı çok sayıda depremle yapılı çevresi defalarca yıkılan ya da hasar gören, nüfusunun önemli bir bölümünü depremlerde kaybeden Antakya'nın, Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat ve Hatay merkezli 20 Şubat depremlerinde aldığı büyük hasarın nedenlerini anlamak, ancak kentin yakın geçmişindeki yapılaşma ve planlama süreçlerinin incelenmesiyle mümkündür. Depremden sonra iki yıla yaklaşan süre boyunca gerçekleşen planlama ve yapılaşma faaliyetleri ise, farklı açılardan deprem öncesi durumla büyük benzerlikler taşımaktadır. “Antakya’da 6 Şubat depremlerinden sonraki planlama ve yapılaşma faaliyetlerinin, kentin bundan sonraki olası afetlere dirençliliği açısından etkisi nedir?” sorusuna yanıt arayan bu makale, deprem öncesi ve sonrası süreçleri ilişkili olarak inceleyerek, Antakya'nın üzerinde kurulu olduğu coğrafya nedeniyle bundan sonra uğraması muhtemel afetler açısından kırılganlık durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu açıdan, afetlere dirençli kent planlamaya ilişkin literatür ile Antakya'nın deprem öncesi ve sonrası süreçlerinde planlama ve yapılaşma açısından yürütülen süreçler bir sistematik dahilinde incelenmektedir.

Bu çalışma, 2013-2019 yılları arasında hazırlanan ve Antakya'nın yerleşme tarihinin incelenmesine yoğunlaşan bir Doktora Tezi ile başlayıp, ilerleyen senelerde Antakya'nın tarihi merkezine odaklanan bir rehber çalışması ve yine Antakya'nın tarihsel sürecini kentsel morfoloji analiziyle doktora sonrası araştırma kapsamında inceleyen on yıllık bir araştırma sürecinin ardından; 6 Şubat depremlerinden itibaren iki yıla yakın süredir aralıksız devam eden ve Antakya'nın depremde sonra onarılması ve iyileştirilmesi konularına odaklanan bütünsel bir çalışma sürecine temellenmektedir.

Planlama açısından afetlere ilişkin literatür

Temel kavramlar

6 Şubat depremlerini merkezine alan ve Antakya’da deprem öncesi ve sonrası süreçte kırılganlığın planlama ve yapılaşma süreçleri eliyle inşasını incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın temel kavramları; afet, deprem, dirençlilik (dirençli kent), kentsel dayanıklılık, adaptasyon (uyum, esneklik) ve kırılganlık olarak belirlenmiştir. Toplumun tamamı veya büyük bir kısmı için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran ya da kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji ve insan kaynaklı olaylara, bu olayların neden olduğu sonuçlara afet adı verilir (AFAD, 2023). Tektonik kuvvetlerin etkisiyle yer kabuğu içinde oluşan kırılmalar sonucunda ortaya çıkan enerjinin (titreşimlerin), dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayı ise, deprem olarak isimlendirilir (Kandilli Rasathanesi Deprem Araştırma Enstitüsü, 2024).

Afetler ve deprem, kentlerle birlikte değerlendirildiğinde, dirençlilik kavramı öne çıkmaktadır. Dirençlilik, bir birey veya topluluğun tehlikeli bir oluşumun etkilerini, zamanında ve etkili olarak tahmin etme, öngörme, önleme, azaltma ve iyileştirme kapasitesine verilen isimdir. Afetlere dirençli olmak ise, tehlikelere açık bir sistem ya da toplumun afet tehlikesine karşı dayanıklı olabilme, bununla baş edebilme, afetlerin etkisini kısa sürede gidererek iyileştirme kapasitesi anlamına gelir (Hatay Planlama Merkezi, 2023: 6). Dirençlilik toplumların, (kentsel) altyapıların ve çevrelerin, afetlerin etkilerine karşı dayanıklılığını artırma, afetlere karşı hazırlık, müdahale ve iyileşme aşamalarını içerirken; afet sonrası onarım ve “yeniden inşa” süreçlerinin de bir parçasını oluşturur. Dirençlilik aynı zamanda, kentlerin afet riski gibi beklenmedik durumlar karşısında tüm işlevlerini sürdürebilme kapasitesi ve olaylara hızlı ve etkili bir şekilde uyum sağlayabilme becerisini tanımlamaktadır (Godschalk, 2003: 137; De-souza ve Flanery, 2013: 95-96).

Bu bağlamda dirençli kent, kentsel alanların afetlere karşı dirençli olmasını ve afet sonrası toparlanma süreçlerini etkili bir şekilde yönetmelerini ifade etmektedir (Akbaş, 2023: 1866). Bir doğal afet öncesinde, sırasında ve sonrasında gerekli kaynakların sağlanabildiği ve kendi kendini düzenleme yeteneğine sahip olan, afet sonrasında temel hizmetlerini hızlı bir şekilde onarabilecek ve bunun yanı sıra sosyal, kurumsal ve ekonomik faaliyetlerini devam ettirebilecek olan kente verilen isimdir. Diğer bir deyişle, hiçbir kriz veya sorunla karşılaşmayan kent değil, aksine olası sorunlar ortaya çıkmadan bunları öngörebilen, bunlara sakin ve akılcı yöntemlerle çözüm üretebilen, ani ve beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı olan ve çözümler sunabilen kentler afet dirençli kent olarak adlandırılır (AFAD, 2023).

Dirençli kent kavramıyla ilişkilendirilen kentsel dayanıklılık ise kentin, aniden ortaya çıkan şoklar ve uzun vadeli sorunlar karşısında fonksiyonlarını ve yaşayanlarını koruyarak gelişimini devam ettirmesi anlamına gelir (İstanbul Planlama Ajansı, 2024). Dirençli kent literatüründe önemli bir yer tutan adaptasyon (uyum, esneklik) kavramı kentler açısından düşünüldüğünde, değişebilme ve değişime uyum sağlayabilme yeteneğiyle ilişkili bir anlama sahip olup, bir afet durumu söz konusu olduğunda ilgili kentin afet sonrasında tüm faaliyetlerini afet öncesindeki hâlinde devam ettirebileceği koşulları sağlama kapasitesini ifade eder.

Afetlere ilişkin literatürde ve kentlere dair sosyal bilimler terminolojisi çerçevesinde afet dirençli kentin yaklaşık olarak karşısında konumlanan kırılganlık (*vulnerability*) kavramı, toplumların ve bireylerin mevcut yaşam koşullarını, yetkinliklerini, seçeneklerini ortadan kaldıran ya da azaltan olasılıklar ve maruz kalma durumudur. Söz konusu maruziyetin fazla ve süresinin uzun olması, yaşam standartlarının yoksunluk noktalarına ulaşması kırılganlık açısından önem taşımaktadır (Oğan, H., 2024: 39). Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi'ne göre (UNISDR, 2009) kırılganlık, bir topluluğun, sistemin veya varlığın, onu bir tehlikenin zarar verici etkilerine karşı duyarlı kılan özellikleri ve koşulları olarak tanımlanırken, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nde (IPCC, 2007) bu kavram, bir sistemin, iklim

değişikliği ve aşırı hava olayları da dahil olmak üzere, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine ne ölçüde duyarlı olduğu ve bunlarla baş edememe derecesi olarak tanımlanmıştır. Avrupa Komisyonu'na göre kırılğanlık kent sakinlerinin, kentsel altyapının ve sistemlerin savunmasızlığını, onların iklim tehlikelerinden zarar görme potansiyelini belirleyen durum veya bağlamı ifade etmektedir. Kırılğanlık, bir şehrin demografik özellikleri, büyüklüğü, ekonomik özellikleri gibi bağlamsal özelliklerine göre belirlenir ve değişiklik gösterir (European Commission, 2013; Tekin, Ö. F. (ed.) 2023: 18). Dirençlilik ve kırılğanlık kavramlarının birbiriyle ilişkisine, dirençlilik kavramının literatür içinde kendine bulduğu yerin büyüklüğünün, kentlerin afetlere dirençsiz ya da kırılğan olmasının nedenlerini göz ardı etme eğilimine işaret eden çalışmalar da bulunmaktadır (Batuman, B., 2025).

Kentlerin afetlere dirençli hâle getirilmesinde planlamanın rolü

Kentlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi konusu, afete duyarlı/dirençli planlama ve afet yönetimi kavramları çerçevesinde şekillenmektedir. Afete duyarlı ya da afete dirençli planlama, yerleşik ya da yerleşime açılması düşünülen alanlardaki her tür ve ölçekteki planlama süreçlerinde, tüm afet tehlike ve risklerini dikkate alan, bunların önlenmesi, dışlanması veya olası zararlarının azaltılması amacıyla hazırlanan, kısa, orta ve uzun vadeli hedef, politika, strateji ve faaliyetleri belirleyerek, eylem planlarının temelini oluşturan planlama süreçleri olarak tanımlanmaktadır (Hatay Planlama Merkezi, 2023: 6). Afet yönetimi kavramına dair genel yaklaşım, afetlerin yaşanan olayın kendisi değil, yarattığı sonuç olduğu, doğal ya da insan kaynaklı olarak gerçekleşebileceği düşüncesine yoğunlaşır. Bu açıdan, depremin de doğal bir olay olduğu, ancak –öncesi, sırası ve sonrasında– insan kaynaklı olarak yapılan hatalar nedeniyle afete dönüştüğü, genel kabul gören bir görüştür. Bu konudaki diğer bir uzlaşma ise, afet yönetimindeki en önemli konulardan birinin kentlerin afetlere karşı dirençli hâle getirilmesi olduğudur. Kentlerin afetlere dayanıklı, dirençli hâle getirilmemesi, farklı coğrafyalarda gerçekleşen her afetten sonra aynı sorunların yaşanmasını beraberinde getirmektedir. (Hatay Planlama Merkezi, 2023: 6-9). Afetlere dirençli kentlerin oluşması ancak; afet riskinin anlaşılması ve belirlenmesi, afet riski yönetiminin güçlendirilmesi, afet riskinin azaltılmasına yatırım yapılması, etkili müdahale ve kurtarma, rehabilitasyon ve yeniden inşa süreçlerinde daha iyi sonuçlar elde edebilmek için afete hazırlıklı olunmasıyla mümkündür.

Afetlere dirençli olan bir kentte, olası bir afet durumunda can kaybı olmaz ya da görece az olur, fiziksel hasarlar ve ekonomik kayıplar düşük düzeyde kalırken, toplumsal karmaşa görülmez. Bu kentlerin acil durum operasyonlarını hızla yapabilme ve toplumun kısa sürede normal yaşamına geri dönebilme kabiliyetine sahip olduğu görülür. JICA'nın (Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı) 2008 yılında T.C. İçişleri Bakanlığı'yla birlikte hazırladığı "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri" raporunda, kentlerin afete dirençli olarak planlanmasında temel ilkeler şu şekilde ele alınmaktadır:

- Bölgeyi tehdit eden tüm tehlikeler için risk ve duyarlılık analizinin yapılması,
- Doğru arazi kullanım kararları vermek üzere kent planları ile ilişkili olarak hazırlanan ve riskleri azaltan zarar azaltma planlarının yapılması,
- Kent planlarında ekonomik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliği sağlayabilen stratejilerin benimsenmesi,
- Bölgesel ekosistem içinde ele alınan ve doğal sistemlerin, afetlerin etkilerini azaltacak şekilde korunduğu planlama yaklaşımı,
- Kentin yeni gelişme alanlarının bilinen riskli alanlardan uzak olarak planlanması,
- Hassas bölgelerdeki mevcut yapılaşmaların daha güvenli alanlara yönlendirilmesi,
- Yaşam hatlarının (altyapı ve yollar) afetler sırasında ve sonrasında hizmet vermeye devam edebilmesinin sağlanması,
- Risk altındaki yapıların ve altyapının güçlendirilmesi için önlem alınması,
- Yeni yapıların afete dirençli ve mevcut yapı yönetmeliklerine uygun bir şekilde inşa edilmelerini sağlayacak etkin bir yapı denetim sisteminin kurulması,
- Acil durum servislerinin güçlendirilmesi,
- Planlama sürecine çözüm alternatiflerinin katılımcı bir süreçle tartışılmasının sağlanması ve çözümlerin fayda-maliyet analizinin yapılması,
- Dirençli yerleşmelerin yaratılmasında kentsel dönüşüm araçlarının kullanılması,
- Afet sonrası yeniden yapılanmanın, zarar azaltma için bir imkân olarak değerlendirilmesi
- Afetlere karşı önlem alma konusunda fon ayrılması,
- Tüm tehlikeleri içeren risklere karşı afet yönetiminin tüm evrelerini kapsayan, katılımcı bir afet yönetiminin oluşturulması ve bu çerçevede resmî kurumlar, sivil toplum örgütleri ve özel sektörün afetlerin etkileri konusunda bilinçlendirilmeleri ve etkin afet yönetimi içinde rollerini üstlenmelerinin sağlanması gerekmektedir (JICA, T.C. İçişleri Bakanlığı; Kadioğlu, Özdamar (ed.), 2008: 70-71).

Dolayısıyla, afetlere dirençlilik ve planlama arasındaki ilişkinin kurulmasında; risk analizlerinin yapılması, zarar azaltma planları, ekonomik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilirlik stratejilerinin oluşturulması, doğal sistemlerin korunması, kentin yeni gelişme alanlarının risk analizleriyle ilişkili olarak planlanması, altyapı ve ulaşım sisteminin afetler açısından sürdürülebilirliğinin sağlanması, kentsel dönüşüm araçlarının dirençli kent oluşturmak için kullanılması, afet yönetiminin tüm evreleriyle ve katılımcı biçimde bütünlük olarak değerlendirilmesi gerekli görülmektedir.

Antakya’da 6 Şubat öncesi dönemin planlama açısından değerlendirilmesi: Dirençli kenti aramak

6 Şubat Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremlerde Antakya’nın fiziksel yapılı çevresi büyük ölçüde yıkılmış ve zarar görmüştür. Bu yıkım ve hasarın düzeyi nedeniyle, 6 Şubat depremleri, ağırlıklı olarak söz konusu depremler merkez üssü olmayan Hatay ve Antakya’nın ismiyle anılmaktadır. 6 Şubat depremlerinden sonra yapılan hasar tespit ve enkaz kaldırma çalışmaları, depremlerin Antakya’ya bu ölçüde zarar vermesinin nedenlerinin anlaşılması açısından oldukça aydınlatıcıdır. 6 Şubat depremlerinden iki hafta sonra gerçekleşen Hatay (Samandağ ve Defne) merkezli 6.4 ve 5.8 büyüklüğündeki depremler ise, Antakya’da ilk depremlerle meydana gelmiş hasarın boyutunu derinleştiren büyük bir yıkıcı etkiye neden olmuştur. 6 Şubat ve 20 Şubat depremlerinden sonra yapılan ilk hasar tespit çalışmalarına göre deprem bölgesinde en büyük yapısal yıkım ve hasar yaklaşık 100 bin yapıyla Hatay ilinde; Antakya, Defne, Samandağ ve Kırıkhan ilçelerinde meydana gelmiştir. 20 Şubat’ta gerçekleşen depremlerde, ilk depremde hasar almış olan yapıların pek çoğunun yıkıldığı, ilk depremi hafif hasarla atlattığı olan yapıların önemli bir hasar aldığı bilinmektedir. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

124

2023 yılının 6 Şubat ve 20 Şubat tarihlerinde gerçekleşen depremlerde Antakya’da böylesi büyük bir yıkımın gerçekleşmesinin nedenleri; depremin ardından yapılan enkaz kaldırma çalışmaları, depremden iki yıl önce hazırlanmış olan Hatay İRAP raporunun işaret ettiği konular ve yereldeki meslek odaları başta olmak üzere teknik uzmanlar tarafından hazırlanan raporlara şehir planlama perspektifinden bakıldığında şu şekilde tespit edilmektedir: Öncelikle, Antakya’da planlama ve imar faaliyetlerinde kurumlar arasında büyük bir koordinasyon eksikliği söz konusudur. Kent bütününe ele alan bütünsel, afet dirençli bir planlama yaklaşımının olmaması, başka bir deyişle plansız ve parçalı kentleşme süreçleri, depremin yıkıcı etkisini derinleştirmiştir. Gerekli önlemler alınmadan zayıf zemin üzerine yapılan inşaatlar, zayıf zemin koşullarında, sıvılaşma potansiyeli olan zeminlerde; uygun temel ve kütle ilişkisinin kurulamaması, düşük beton kalitesi, yapı denetim kanunu ve uygulama yönetmeliğine göre uygulama esnasında yapılması gerekenlerin yapılmaması, inşaat süreçlerinde hatalı malzeme seçimi, niteliği düşük işçilik ve uygulamalar, bitişik yapı düzeninde gerekli düzenlemelerin yapılmaması, kentin yapısal çevresini afetler açısından dayanıksız hâle getirmiştir. İçinde birçok sorun barındıran yapı denetim sisteminin düzgün işlememesi ve yapısal uygulamalarda gerçekleştirilen, tasarım ile uyumsuz ve yasal açıdan doğru olmayan müdahaleler, inşaatların tamamlanmasının ardından yapıların kullanım sürecinde yapılan müdahalelerden oluşan kırılabilirlikler, yapıların giriş ve zemin katlarında yer alan ticari fonksiyonlar ve yumuşak katlar, depremde oluşan büyük hasarın diğer nedenleridir. 2000 yılından önce yapılmış olan ve güncel deprem yönetmeliğine uygun olmayan yapı stokunun fazlalığı, mimarlık ve mühendislik hizmeti almamış, denetimsiz ve mevcut yapısal gerekliliklere uymayan yapıların “İmar Affı” ile farklı süreçlerde yasal hâle getirilmesi, öte yandan “imar rantı”nı temel bir insan hakkı olan

“barınma hakkı”ndan daha öncelikli hâle getiren inşaata dayalı ekonomik sistem ve bununla ilişkili olarak sermaye sahiplerine tanınan imar ayrıcalıkları, Antakya’nın deprem öncesinde afet açısından kırılabilirlik düzeyini artıran diğer etmenler olarak öne çıkmaktadır (TMMOB Mimarlar Odası Hatay Şubesi, 2023; Hatay Valiliği ve AFAD, 2021).

Antakya’da deprem öncesi planlama durumu

Hatay ilinin merkezi olan Antakya, 6 Şubat 2023 depremlerinden önce planlama durumu açısından bütünsel planlamanın, evrensel planlama ilkeleri çerçevesinde büyük ölçüde gerçekleşmediği bir kenttir. 6 Aralık 2012 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 6360 sayılı kanunla kurulmuş olan Hatay Büyükşehir Belediyesi’nin merkez ilçesi olan Antakya’nın dahil olduğu Hatay ilinde, Hatay Büyükşehir Belediyesi 2014 Türkiye yerel seçimlerinin ardından planlama çalışmalarına başlamıştır. 2014 yılından önce Antakya ilçesi için 1/5000 ölçekli ve 1/1000 ölçekli planlar Antakya İlçe Belediyesi tarafından yapılmakta iken, çevresinde bulunan 11 ilçe ve 64 belde belediyesi için 1/1000 ölçekli imar planları 1996-2013 yılları arasında ilgili ilçe ve belde belediyeleri tarafından, köylere ilişkin uygulama planları ise İl Özel İdaresi tarafından yapılmıştır. Belde belediyelerinde planlama ve imar süreçlerinin, teknik yeterlilik açısından yeterli ve nitelikli uzmanın bulunmadığı koşullarda gerçekleştirildiği bilinmektedir. Hatay Büyükşehir Belediyesi’nin 2014 yılında kuruluşunu tamamlamasının ardından çalışmaları başlayan Hatay İl Bütünü Çevre Düzeni Planı’nda, öncesinde kapsamlı bir analiz ve sentez çalışması yapılmış olsa da, plan aşamasında, belde belediyeleri tarafından önceki yıllarda yapılmış olan Uygulama İmar Planları yan yana getirilerek birleştirilmiş, yalnızca farklı planlar arasındaki yapılaşma koşullarına ilişkin uyumsuzluklar giderilmiştir. Bu durum, belde belediyeleri döneminde, ağırlıklı olarak teknik uzmanlıktan mahrum kadroların büyük ölçüde alüvyal zemin ve zeytinlikler üzerinde tasarrufta bulunduğu yüksek yapılaşma kararlarının Çevre Düzeni Planı’yla yasallaştırılmasını, yeterli altyapının bulunmadığı bu alanlardaki yüksek katlı yapılaşmanın teşvik edilmesini; dolayısıyla Antakya’nın afetler açısından kırılabilirlik düzeyinin artırılmasını beraberinde getirmiştir. Deprem öncesinde Antakya ve Hatay bütünü için geçerli olan imar planları; 2017 onanlı 1/25000 ölçekli Hatay Çevre Düzeni Planı, 2020 onanlı 1/5000 ölçekli Antakya Nazım İmar Planı, 2022 onanlı 1/1000 ölçekli Antakya Uygulama İmar Planı ve tarihi merkez için 2009 onanlı 1/1000 Antakya Koruma Amaçlı İmar Planı’dır (Hatay Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Antakya’da “afete dirençli kent”in ıskalanması

Bu bölümde, planlama süreci genel hatlarıyla yukarıda açıklanmış olan Antakya’nın 6 Şubat depremleri öncesinde afet dirençli kent olma imkânının hangi adımlarla ıskalandığı, üç önemli vaka üzerinden ele alınmaktadır. Doğal nitelikli alanların yeterli kentsel altyapı çalışması yapılmadan yüksek yoğunluklu yapılaşmaya açıldığı belde belediyeleri dönemi ile devamında

gelen ve bir bütünsel, afetlere dirençli şehir planlama süreci olarak değerlendirilmesi mümkün görünmeyen Hatay Çevre Düzeni Planı süreci, Antakya’da afetlere dirençli kentin deprem öncesinde söz konusu olmamasının ilk önemli nedenidir.

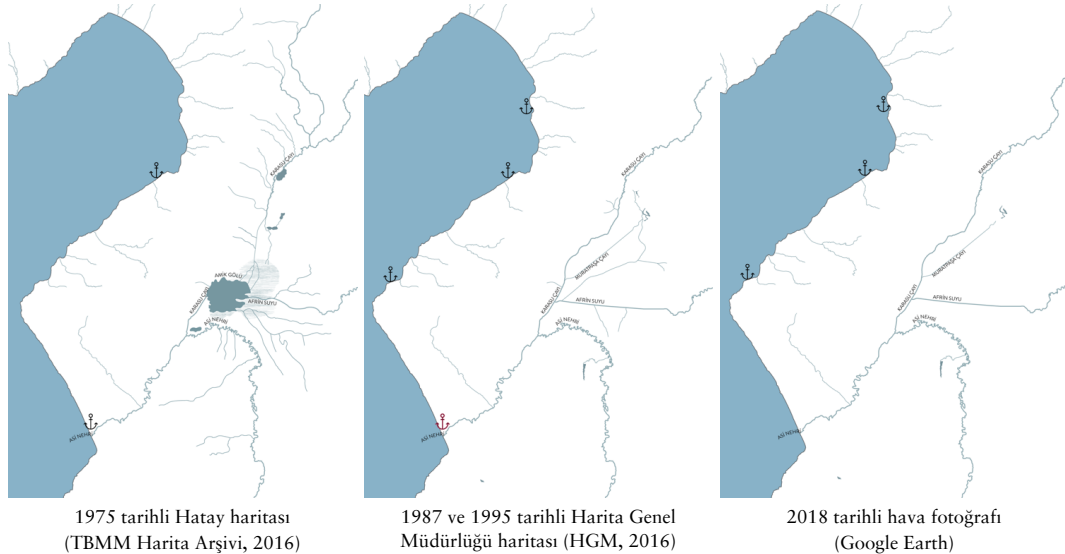
Amik Gölü’nden Hatay Havalimanı’na

Antakya, Türkiye’nin güneydoğu ucunda, Doğu Akdeniz’in Anadolu’ya girişinde bulunan ve sert yükseltilerle çevrili olan Hatay coğrafyasında, Amik Ovası’nın güneyinde konumlanan bir kenttir. Amik Gölü’yle bütün bir doğal sistemin parçası olan Amik Ovası, 1950 yılında başlayan ve 1975 yılında tamamlanan İskenderun bataklıkları, Amik Gölü ve çevresindeki bataklıklara ilişkin kurutma çalışmalarıyla tamamen kurutulan Amik Gölü’nün eklenmesiyle büyük bir ova halini almıştır. Bu süreçte Amik Gölü’ne uzanan nehir kolları birleştirilerek bir su kanalına dönüştürülmüş, su hatlarının büyük bir kısmı ise kurutulmuştur. Öncelikle verimli bir tarım alanı olarak kullanılmaya başlanan Amik Ovası üzerinde 2007 yılında Hatay Havalimanı, havalimanına ulaşan bir karayolu ve ilerleyen yıllarda bu alanla ilişkili ticaret yapıları, 2010’lu yılların başında ise Amik Ovası’nın Antakya’nın kuzey girişine karşılık gelen yerinde Hatay Devlet Hastanesi inşa edilmiştir. Geride bıraktığımız 15 yılı aşkın süreçte Amik Ovası’da Hatay Havalimanı’nın çevresi sıklıkla yoğun yağışa, işlev alanlarının ve karayolunun sular altında kalmasına sahne olmuştur (Tezer, 2019).

126

Görsel 1

Amik Gölü’nün kurutulması

Kaynak: (1975, 1987-1996 ve 2018 yılı haritaları üzerinden hazırlayan: Tezer, 2019)

Görsel 2

1948'de Amik Gölü ve Amik Ovası, 2000'lerde Amik Ovası

1948, Amik Ovası ve Amik Gölü

2000'ler, Amik Ovası ve Amik Gölü

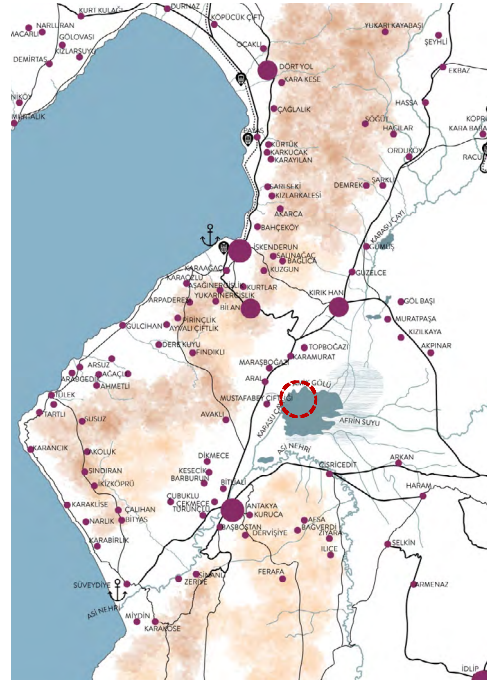
Kaynak: (Antakya Gazetesi, 2023).

Hatay Havalimanı'nın üzerinde bulunduğu konumun Amik Gölü'nün üzerinde yer alması, havalimanının inşaatının başlamasından itibaren sıklıkla planlama, mühendislik ve çevre temelli eleştirilere konu olmuştur. Bu eleştirilerin en önemli nedenleri; 1975 yılında (tamamen) kurutulmuş olan Amik Gölü'nün bulunduğu konumun sıklıkla yağış alan bu coğrafyada neredeyse her yıl taşkınlara ve sulak alanların canlanmasına konu olması, öte yandan havalimanının konumunun, bölgedeki üç önemli fay hattının kesişim noktasında bulunmasıdır. Bu konuya ilişkin kapsamlı bir araştırmada (Özşahin, 2010) havaalanının bulunduğu alanın tektonik açıdan Ölü Deniz Fayı, Karasu Fayı ve Kıbrıs-Antakya Fayı'nın karşılaştığı noktada yer aldığı belirtilmektedir. Özşahin'in Hatay Jeoloji Mühendisleri Odası'ndan aktarımıyla; "Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Dairesi, Devlet Su İşleri, Kandilli Rasathanesi ile Fırat Üniversitesi'nin birlikte hazırladığı raporda, inşa edilecek havaalanı pistinin fay hattı ve kurutulan Amik Gölü üzerinde olduğu ve bu alanda havaalanı yapmanın mümkün olmadığı belirtilmektedir. Havaalanı yapılacak sahanın eski Amik Gölü'nün merkezinde bulunması, zemininin balçıklı durumda olmasına ve taşkın sonrası bu sahada 10 günden daha fazla süre zarfında su kalmasına neden olduğu ve bu şartlar altında havaalanı yer seçiminin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği" yönünde açıklamaları söz konusudur (Varnacı, 2008; Özşahin, E., 2010: 1399-1401). Oldukça hayati görünen ve Hatay'ın afetler açısından kırılganlığı açısından ne ölçüde önemli olduğu 6 Şubat ve 20 Şubat depremleriyle ağır şekilde deneyimlenen bu yer seçimi kararı, uyarılara rağmen ne yazık ki değiştirilmemiştir.

Bölgede su öğelerinin doğal yapısına yapılan bu büyük müdahalelerle, Lübnan'dan doğup Suriye'yi geçerek Antakya'ya ulaşan, Antakya'nın yerleşik alanının içinden geçerek Samandağ üzerinden Akdeniz'e dökülen Asi Nehri'nin doğal yapısı da büyük ölçüde bozulmuştur. Amik Gölü'nün kurutulması sürecinde yatağı çöken Asi Nehri, ilerleyen yıllarda içine arıtılmadan deşarj edilen su ve atıklarla kirletilmiş, suyun seviyesi giderek azalmış ve doğal bir nehir olan Asi Nehri, yapılan dolgu alanlarıyla büyük ölçüde yapay bir su kanalına dönüşmüş-

Görsel 3

2021 yılında Hatay Havalimanı'nın yakın çevresi

Görsel 4

Amik Gölü'nün üzerinde Hatay Havalimanı'nın yaklaşık konumu

Kaynak: (1975 yılı Hatay Haritası üzerinden hazırlayan: Tezer, 2019)

Görsel 5

6 Şubat depremlerinden sonra Hatay Havalimanı ve havalimanı yolunun durumu

Kaynak: (Birgün Gazetesi, 07.02.2023, Yenişafak, 06.02.2023)

Görsel 6

1930 ve 2021 yıllarında Asi Nehri'nin yatağını gösterir harita

Kaynak: (1930 Fransız Kadastral Haritaları ve 2021 yılı hava fotoğrafı üzerinden Tezer, 2021 tarafından hazırlanmıştır)

tür. Nehrin iki kenarında yapılan dolgu alanları ise, büyük oranda yapılaşmıştır. Asi Nehri'nin dolgu alanlarıyla bir yapay su kanalı haline getirilmesine ilişkin karşılaştırmalı harita, nehir yatağının 1930 ve 2021 yılındaki genişliğini göstermekte; açık renkle gösterilen sınır 1930 yılının Asi Nehri'ni işaret ederken, koyu renkle gösterilen ve daralmış olduğu açıkça görülen nehir genişliği, 2021 yılındaki durumu ifade etmektedir. Sulak bir zemin üzerine gerekli altyapı koşulları hazırlanmadan ve olası afetler açısından tedbir alınmadan yapılan bu tür müdahaleler, Antakya'nın afetler açısından kırılganlık düzeyini artırmıştır (Tezer, 2024).

Antakya'nın kent formunun gelişimi ve depremsellik ilişkisi

Amik Ovası'nın güneyinde, Habib-i Neccar Dağı'nın etekleriyle Asi Nehri arasında ve Asi Nehri'nin batısında Antakya Ovası üzerinde bir kentsel gelişme gösteren Antakya'nın kent formu, 1960'lı yıllara kadar kompakt bir gelişim göstermiş ve ağırlıklı olarak dağ ile nehir arasındaki alanla sınırlı kalmıştır. 1960-1995 yılları arasındaki dönemde sanayi yatırımları, artan kırdan kente göç ve büyük bir nüfus artışıyla Antakya'nın kent formunun gelişimi nehrin batısında Antakya Ovası yönünde, kuzeyde Amik Ovası ve güneyde Harbiye-Defne yönünde büyük bir yayılma göstermiştir (Tezer, 2019).

Antakya'nın kent formunun gelişim dönemleri ve yayılma alanını gösteren haritayla, Antakya için hazırlanmış olan (Korkmaz, 2006) Antakya'nın Zemin Mukavemet haritası birlikte incelendiğinde, Antakya'nın deprem öncesi yerleşik alanının büyük ölçüde en zayıf zemin, zayıf zemin ve az sağlam zemin üzerinde kurulu olduğu tespit edilmektedir. Kentsel gelişmenin

Görsel 7

Antakya'da dağ-su-ova ilişkisi

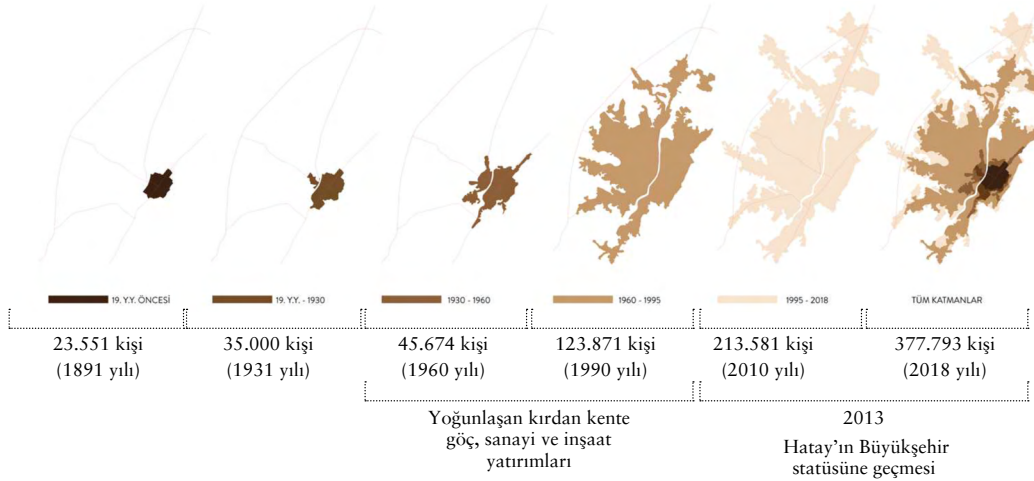

130

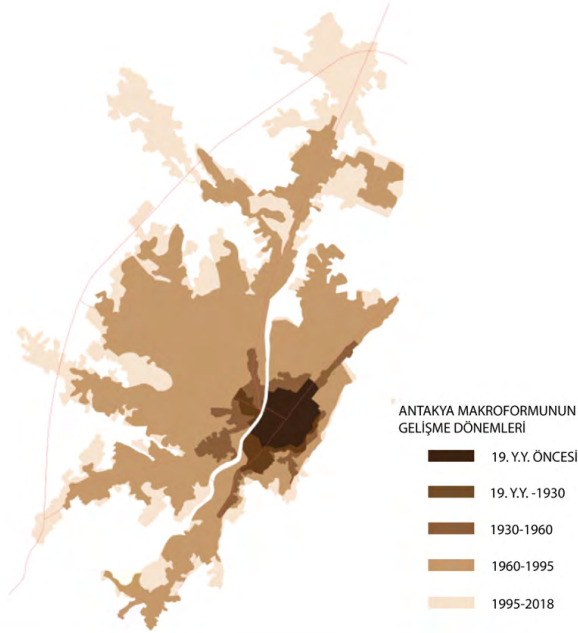
Kaynak: (Tezer, 2019)

Görsel 8

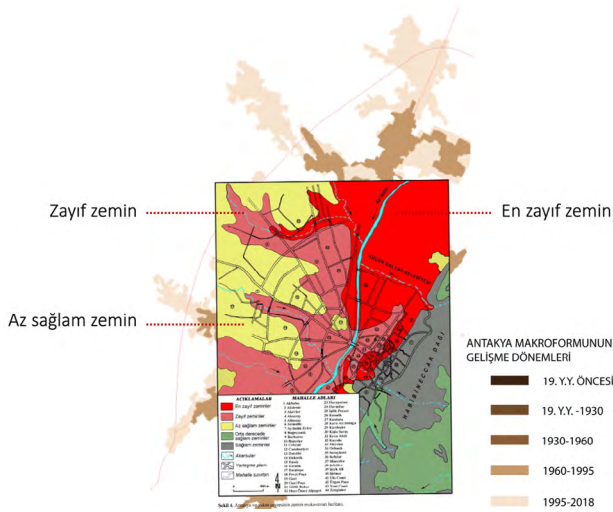
Antakya kent formunun değişim süreci

Kaynak: (Tezer, 2019)

Görsel 9
Antakya kent formunun değişim süreci

Görsel 10
Antakya'nın zemin mukavemet haritası (Korkmaz, H., 2006) ile Antakya kent formunun değişimi haritasının (Tezer, 2019) karşılaştırılması

öyküsü, yukarıda anlatılan belde belediyeleri ve Hatay ÇDP süreçleri, 6 Şubat ve 20 Şubat depremlerinde Antakya'nın karşı karşıya kaldığı büyük yıkımın yukarıda açıklanan başlıca nedenleri beraber düşünüldüğünde, söz konusu yapılaşmanın, Antakya'nın afetler açısından daha kırılgan hâle gelmesine neden olan planlama ve imara dair ihmal süreçleriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Zeytinlikler üzerinde bir konut sitesi: Rönesans Rezidans

Antakya'nın deprem öncesi planlama ve yapılaşma süreçleriyle 6 Şubat depremlerinde kentte gerçekleşen büyük hasar ve yıkımın nedenleri açısından temsil gücü yüksek bir örnek, Rönesans Rezidans adı verilen konut alanıdır. 2010 yılında Ekinci Belde Belediyesi'nin yaptığı Revizyon İmar Planı'nın yüksek bir yapılaşma koşulu tanımladığı (emsal=2,80) eski bir zeytinlik alanı üzerine inşa edilen Rönesans Rezidans, 250 adet konuttan oluşan 12 katlı bir konut alanıdır. Aynı imar planında, Rönesans Rezidans'ın çevresindeki alanın yapılaşma koşulları, ayrıık nizam ve ortalama 4 ve 5 katlı olarak tanımlanmıştır (NewYork Times, 2023).

Bulunduğu bölgede yapılan ilk yüksek katlı rezidans yapısı olan Rönesans Rezidans'ın çevresinde ilerleyen yıllarda çok sayıda apartman inşa edilirken, burası yakın çevresi içindeki en yüksek yapı olma özelliğini depreme kadar sürdürmüştür. Dört bloktan oluşan yapının konut birimlerinin yer aldığı ana bölümü 6 Şubat depremlerinde tamamen yana devrilirken, çok sayıda insan burada hayatını kaybetmiştir (NewYork Times, 2023). Yapıldığı dönemde tanım sürecinin ağırlıklı olarak "depreme dayanıklılık" üzerinden yürütüldüğü belirtilen yapının müteahhidi, yapının inşa edilmeye başladığı dönemin TMMOB Mimarlar Odası Hatay Şube Başkanı'dır. Yapının inşa edildiği dönemin Antakya İlçe Belediye Başkanı ve 2014-2024 yılları arası dönemin Hatay Büyükşehir Belediyesi Başkanı ise, yasal gereklilikler açısından yapının inşaat sürecinde herhangi bir sorun olmadığını belirtmiştir (The StraitsTimes, 2023).

Görsel 11

Ekinci Revizyon İmar Planı'nda Rönesans Rezidans'ın yeri, 2010

Kaynak: (Ekinci Belde Belediyesi, (New-York Times, 2023)

Görsel 12

Rönesans Rezidans'ın bulunduğu yerin 2002-2023 yılları arasındaki değişimi

Kaynak: (Satellite images by Maxar Technologies, New York Times, 2023)

Hatay ve Antakya'da "depreme hazırlık" süreci

Bu çalışma çerçevesinde incelenen Antakya kentine tarihi boyunca en büyük yapısal ve sosyal hasarı vermiş olan afet türü depremdir. Depreme dirençli bir kentin oluşması ise, ancak deprem öncesi hazırlık süreçlerinin olması gerektiği gibi yürütülmesiyle mümkündür. Tarihi boyunca en az yedi defa büyük ölçüde yıkılıp yeniden ve aynı yerde inşa edildiği belirtilen Antakya'nın 6 Şubat depremleri öncesinde afete hazırlık süreci ise, büyük bir soru işaretidir. Bu bölümde Antakya'da 6 Şubat depremleri öncesindeki 20 yıllık dönemde Antakya ve Hatay'da afetlere hazırlık açısından yapılan çalışmalar ve bunların uygulama düzeyindeki etkileri ele alınmaktadır.

2002 yılında Antakya'da bölgesel ölçekte "Doğu Akdeniz Bölgesinde Deprem Zararlarının Azaltılması" konulu uluslararası bilimsel kurultay düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Dairesi (UNESCO), Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Araştırma Servisi (USGS), Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü gibi önemli katılımcıların olduğu kurultayın ev sahipliğini, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Hatay Şubesi, Hatay Valiliği ve Antakya Belediyesi yapmıştır. 26 farklı ülkeden, 62 bilim insanının katıldığı kurultayın çıktıları kamuoyuyla paylaşılmış, takip eden süreçte 6 yıl süren bir çalışmayla, "Deprem Tehlikesine Hazırlık Hasar Görebilirlik ve Zarar Azaltma Master Planı" hazırlanmıştır (SERAMAR). Bu planın kapsamı, 2010 yılında yapılan bir çalışmayla

kamuoyuyla paylaşılan proje kapsamında Antakya'nın risk haritası çıkarılmış, Antakya kent merkezindeki bütün binalar Avrupa Makro Sismik ölçeğine göre incelenerek bir risk dökümü yapılmıştır. Yapay titreşim verilerek test edilen yapılara ilişkin veri tabanı ve tarihteki depremler üzerinden üretilen deprem senaryolarıyla, olası deprem senaryolarında Antakya'da meydana gelebilecek hasar ve kayıplara ilişkin tahminler üretilmiştir. Antakya'da gerçekleştirilecek 7.5 büyüklüğünde bir depremin olası etkilerinin incelendiği çalışmanın sonuçları yetkili ve sorumlu idarelerle paylaşılsa da, 6 Şubat depremleri öncesinde bu çalışmanın çıktıları herhangi bir şekilde değerlendirilmemiştir (TMMOB, 2023: 415-416). 2006 yılında, Hatay ve Antakya'nın depremselliğine ilişkin önemli haritalar hazırlanmıştır. Depremsellik haritası, zemin mukavemet haritası, diri fay hatları haritası gibi haritalar, 6 Şubat depremlerinden yaklaşık 20 yıl önce, Hatay ve Antakya'nın depremler açısından risk taşıyan bölgelerine dikkat çekmiştir.

2011 yılına gelindiğinde, Hatay'da; Antakya Belediyesi, TMMOB'a bağlı İnşaat Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Jeoloji ve Jeofizik Mühendisleri Odası'nın Hatay Şubeleri'yle birlikte Hatay Deprem Çalıştayı'nı organize etmiştir. Söz konusu çalıştayda dönemin Antakya Belediye Başkanı "Hatay depreminde 40 bin kişinin ölmesi" riskine işaret ederken, dönemin Mimarlar Odası Hatay Şube Başkanı, "Hatay için Deprem Master Planı"nın acilen yapılması gerektiğini belirtir (Mansuroğlu, S., Birgün Gazetesi, 2011). Antakya ve Hatay'ın depreme hazırlığı açısından oldukça önemli sonuçların gündeme geldiği bu çalıştayın, 6 Şubat depremlerine kadar geçen on iki yıllık süreçte planlama ve uygulama alanında somut bir karşılığı görülmemiştir. Antakya'daki deprem öncesi döneme dair aydınlatıcı olacağı düşünülen bir tespit ise, bu çalıştayı düzenleyen ve depremin olası kayıplarına dair yukarıdaki açıklamayı yapan Antakya İlçe Belediye Başkanı'nın, 2014 yılından 2024 yılına kadar on yıl süreyle Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı olması; yine çalıştayın ev sahiplerinden olan dönemin Mimarlar Odası Hatay Şube Başkanı'nın, makalenin önceki başlığında değinilen Rönesans Rezidans'ın müteahhiti olmasıdır. Bu açıdan, Antakya'nın bir deprem bölgesi olduğu gerçeğinin, bilmesi gereken herkes tarafından tümüyle farkında olunduğu gerçeğini vurgulamak gereklidir.

Çalıştayın ardından Antakya'nın depreme hazırlanmasına ilişkin bazı kentsel dönüşüm süreci girişimleri olsa da (örneğin Emek ve Aksaray mahalleleri, 2018), bu girişimlerin kurumlar arası eşgüdüm sorunları gibi nedenlerle, depremden önce mekânda karşılık bulmadığı görülmektedir. 2021 yılına gelindiğinde, Antakya ve Hatay'ın depremlere hazırlanması açısından büyük önem taşıyan iki rapor hazırlanır TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası'nın hazırladığı "Fay Üzerinde Yaşayan İllerimiz: Hatay Raporu-6" (2021) ile AFAD ve Hatay Valiliği'nin birlikte hazırladığı "İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) Raporu" (2021), Antakya ve Hatay'ın olası bir afet durumuna ilişkin farklı senaryolar ve alınması gereken tedbirlere dair yönlendirici veriler içermektedir. Fakat bu raporlar da, önceki dönemlerde yapılmış hazırlık çalışmalarında olduğu gibi, idare tarafından uygulamaya dönük şekilde değerlendirilme imkânı bulamamıştır. Bu durum, söz konusu zaman aralığında yerel ve merkezi yönetim tarafından çok sayıda farklı yatırımın yapıldığı Antakya ve Hatay'ın afete hazırlanmasının öncelik olmamasında, bu konuya dair araştırma ve bilgi eksikliğinin bir neden olmadığını göstermektedir.

Son olarak, Antakya’da ve Hatay’da 6 Şubat depremlerinde gerçekleşen yıkım ve hasarın büyüklüğünün, “imar affı” uygulamalarıyla derinleştiği bilinmektedir. 2018 yılında başlayan ve 2021 yılına kadar başvuruların devam ettiği “İmar Barışı” kapsamında yalnızca Hatay’da 56 binin üzerinde yapının “yapı kayıt belgesi aldığı” bilinmektedir. İmar affı, herhangi bir mimarlık ve mühendislik hizmeti almamış ve bu nedenle ruhsatı bulunmayan yapıların, yalnızca bir başvuruyla ruhsatlı hâle gelmesi anlamına geldiğinden, bu uygulamanın da Antakya ve Hatay’da depremin yıkıcı etkisini artırmış olduğu bilinmektedir (MİMDAP, 2023).

Antakya’nın deprem öncesi sürecinde, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) ve T.C. İçişleri Bakanlığı’nın birlikte hazırladığı “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri” (2008) raporu çerçevesinde tanımlanan süreçlerin tamamına yakını ihmal edilmiş durumdadır. Antakya’da analizler açısından oldukça gelişkin bir arşiv oluşmuş olsa da, deprem öncesi planlama çalışmaları bütünlük ve afetlere dirençli planlama yaklaşımı olmaktan oldukça uzaktır. İRAP Raporu’nda işaret edilen risklere dair herhangi bir hazırlığın yapılmadığı kentte, ekonomik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilirlik stratejilerinin yanı sıra, afet sırasında gerekli olacak altyapı ve ulaşım imkanları da gereken nitelikte sağlanmamıştır. Tüm bu süreçte kentsel dönüşüm araçları da, kentteki yapı stoğunu depreme dayanıklı hâle getirmek açısından destekleyici bir rol üstlenmemiştir.

Depremden sonra Antakya’da planlama ve yapılaşma süreci

Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinden 11 il ve Hatay merkezli 20 Şubat depremlerinden ağırlıklı olarak Hatay ve çevresi etkilenmiş olsa da, tüm bu depremlerde en büyük hasarı Hatay’ın gördüğü, Hatay’da ise Antakya, Defne, Samandağ ve Kırıkhan ilçelerinin en ağır yıkım ve hasarın gerçekleştiği kentler olduğu açıklanmıştır.

357.367 adedi mesken olmak üzere toplam 406.849 yapının bulunduğu Hatay’da, toplam konut sayısı 847.380 adettir. Mart 2023 itibarıyla yapılan tespit çalışmaları, bu konutların 430.529 adedinin hasar gördüğünü; bunların 215.255 adedinin ise yıkık ya da acil yıkım gerektiren ağır hasarlı durumda olduğunu göstermektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Yıkımın önemli bir bölümünün gerçekleştiği Antakya’nın yapılı çevresinin büyük ölçüde yıkıldığı ya da yapıların aldığı hasar nedeniyle kullanılamaz duruma geldiği, aşağıdaki 6 Şubat depremleri öncesi ve sonrası kızılotesi uydu görüntüsü karşılaştırmasında da görülmektedir.

Depremlerle beraber kent hayatının her açıdan neredeyse durma noktasına geldiği Antakya’daki yıkımın boyutunu kavramak açısından, deprem öncesi ve sonrasına ilişkin hava fotoğraflarının karşılaştırmalı incelenmesi de önemli bir imkân sunmaktadır. Aşağıdaki hava fotoğraflarının ilki Ocak 2023, ikincisi ise Mart 2024 dönemlerine tarihlenmektedir. Kent merkezindeki enkaz kaldırma çalışmalarının önemli ölçüde tamamlandığı 2024 yılının Mart ayına dair hava fotoğrafı, Antakya’nın kent merkezinde Habib-i Neccar’ın eteklerinde, Affan Mahallesi ve Dağ Mahallesi’nde yer alan yapılar dışında Antakya’nın yerleşik alanı içinde doku bütünlüğünün korunabildiği herhangi bir konut bölgesinin görünmediğini belgelemektedir.

Tablo 1
Depremden Etkilenen İllerde Toplam Bina Sayısı, 2023

İl	Mesken	İşyeri	Kamu	Diğer	Genel Toplam
Adana	404.502	29.920	8.916	7.779	451.117
Adıyaman	107.242	5.765	4.370	3.119	120.496
Diyarbakır	199.138	11.412	11.954	3.165	225.679
Elazığ	106.569	7.221	2.872	7.051	123.713
Gaziantep	269.212	22.829	5.480	8.162	305.683
Hatay	357.467	33.511	10.382	5.489	406.849
Kahramanmaraş	219.351	12.358	6.879	4.565	243.153
Kilis	33.399	1.526	1,651	736	37.312
Malatya	159.896	8.370	6.670	4.051	178.987
Osmaniye	128.163	9.428	3.105	2.384	143.080
Şanlıurfa	347.902	18.847	11.790	4.089	382.628
Bölge Toplamı	2.332.841	161.187	74.079	50.590	2.618.697

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023

Tablo 2
İl Bazında Hasar Tespit Raporu (6 Mart 2023)

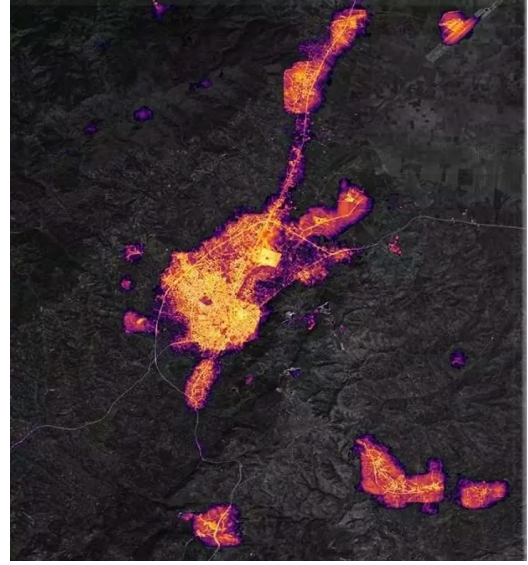
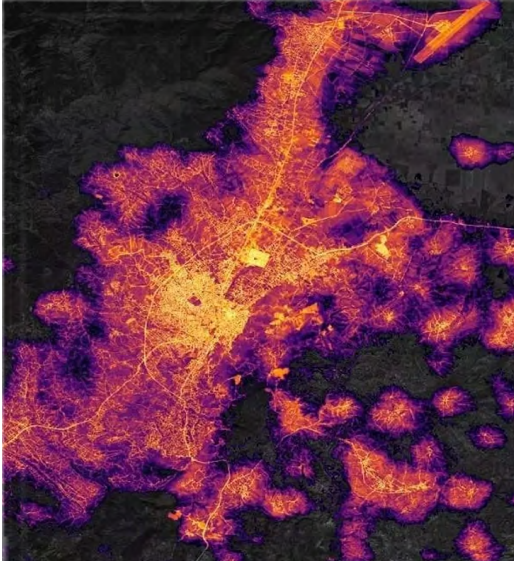
İl	Toplam Acil + Ağır + Yıkık Konut Sayısı	Orta Hasarlı Konut Sayısı	Az Hasarlı Konut Sayısı
Adana	2.952	11.768	71.072
Adıyaman	56.256	18.715	72.729
Diyarbakır	8.602	11.209	113.223
Elazığ	10.156	15.22	31.151
Gaziantep	29.155	20.251	236.497
Kahramanmaraş	99.326	17.887	161.137
Malatya	71.519	12.801	107.765
Hatay	215.255	25.957	189.317
Kilis	2.514	1.303	27.969
Osmaniye	16.111	4.122	69.466
Şanlıurfa	6.163	6.041	199.401
Bölge Toplamı	518.009	131.577	1.279.727

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023

Bu kısımda, 6 Şubat depremlerinin ardından planlama ve yapılaşma faaliyetleri açısından, geride bıraktığımız iki yıla yaklaşan süre boyunca Antakya’da ve Hatay’da yapılan inceleme ve gözlemler ile bu zaman aralığında üretilmiş diğer çalışmaların değerlendirilmesiyle, Antakya’da planlama ve uygulama alanında yapılan çalışmaların Antakya’nın gelecekte karşılaşması muhtemel depremler açısından ne anlama geldiği, başka bir deyişle bu çalışmaların Antakya’da kırılğanlığın yeniden inşa edilmesi varsayımıyla ilişkisi irdelenmektedir.

Görsel 13

Antakya'nın 6 Şubat 2023 depremleri öncesi ve sonrası kızılötesi uydu görüntülerinin karşılaştırılması

Kaynak: NASA, 2023.

Görsel 14

Antakya'nın Ocak 2023 ve Mart 2024 dönemlerine ait hava fotoğrafları

Kaynak: Google Earth, 2023-2024.

Deprem sonrası sürece ilişkin temel kavramlar

Depremden sonra deprem bölgesinin bütününde olduğu gibi Antakya ve Hatay'ın konu edildiği çalışmalarda ve ağırlıklı olarak kamu idaresinin eylemlerinde, “yeniden inşa” kavramının öne çıktığı görülmektedir. Yeniden inşa kavramının tanımı, yeniden inşa edilmesi söz konusu olan alanın tümüyle yıkıldığı ya da yok olduğu kabulünü içerir (TDK, 2023). Fakat depremde

büyük bir hasar aldığı farklı yöntemlerle tespit edilen tüm kentsel ve kırsal yerleşmeler, yapı çevrenin, konut alanları ve diğer işlev alanlarının ötesinde; sosyal, kültürel, ekonomik, fiziksel öğeleri içinde barındıran, yaşayan, canlı organizmalardır. Bu nedenle, depremde mekânsal olarak büyük hasar almış olan kentlere yapılacak müdahaleler için “yeniden inşa” ifadesinin kullanılması, fiziksel çevrenin çok ötesinde bir anlamı olan bu yerleşmelerin birçok bileşeninin yok sayılması ya da göz ardı edilmesi anlamına geleceğinden; deprem sonrası süreçlerde onarım ve iyileştirme, rehabilitasyon kavramlarının kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Afet yönetiminin afetlere hazırlık süreciyle birlikte önemli diğer bileşenleri, afet sırası ve afet sonrası dönemlerin yönetilmesine ilişkindir. Deprem sonrası dönemin yönetilmesi ağırlıklı olarak enkaz kaldırma süreçleri, nitelikli geçici barınma alanlarının sağlanması, geçici barınma alanlarıyla ilişkili olarak eğitim, sağlık tesisleri, idari kurumlar, çalışma ve sosyalleşme alanları başta olmak üzere tüm kentsel servislerin erişilebilirlik ilkelerine uygun şekilde sağlanması, afet sonrası hasar tespitlerinin gerekli nitelikte gerçekleştirilmesi, bütünsel, engelsiz ve afetlere dirençli kent planlama çalışmalarının sürdürülmesi, deprem sonrası zemin durumu stabil hâle geldiğinde mikrobölgeleme ve zemin risk analizi çalışmaları yapılarak kalıcı konutların, diğer hizmet alanlarının, ulaşım akslarının inşa edilmesi; tüm bu süreçlerde yerel halkın ihtiyaçları ve halk sağlığı, kültürel miras ve doğal alanlara azami özen gösterilmesi çerçevesinde tanımlanmaktadır. Bu aşamada, 6 Şubat depremlerinden sonra gerçekleşen sürecin, burada ifade edilen süreçle pek benzerlik taşımadığını belirtmek gereklidir (Tezer, 2024).

Depremden sonra Antakya: Yasal değişiklikler, planlama ve yapılaşma süreçleri

Depremlerin ardından deprem bölgesinin tümüne, Hatay ve Antakya’ya etki eden yasal değişiklikler ve bu süreçte gerçekleşen planlama çalışmalarının kronolojik olarak ele alınması, aynı süreçte Antakya’nın gündelik hayatına ilişkin bilgilendirme, bu kısmın konusunu oluşturmaktadır.

Depremden ardından arama-kurtarma çalışmaları, enkaz kaldırma çalışmaları ve nitelikli geçici barınma alanlarının ve halkın ihtiyaçlarının karşılanacağı geçici dönem koşullarının sağlanamaması; Antakya’da deprem sonrası dönemde yaşamını sürdürmeye çalışan yerel halkın yaşam koşullarını daha güç hâle getirmiştir. Bu dönemde depremden sonra hayatta kalan yerel halkın önemli bir bölümü, Hatay ve Antakya’dan farklı şehirlere göç etmek zorunda kalmıştır. Geçici dönemin barınma alanı ihtiyacı uzun bir süre çadır ve bir süre sonra konteynerle karşılanırken, depremin ikinci yılına yaklaştığımız bugünlerde depremedelerin önemli bir kısmı hala konteynerlerde ve az hasarlı konutlarında yaşamayı sürdürmektedir. Üstelik bu konteyner alanlarının önemli bir bölümü, depremden önce verimli tarım alanlarının bulunduğu doğal niteliği yüksek alanların üzerine kurulmuştur. Yedinci mevsimin geride bırakıldığı deprem bölgesinde yaz ve kış mevsimlerinin tüm yaşamı zorlaştıran koşulları, herhangi bir yalıtımı olmayan konteynerlerde, sürekli kesilen elektrik, kısıtlı su ve gıda kaynağı, önce enkaz kaldır-

Görsel 15

5 Nisan 2023 tarihinde ÇŞİDB tarafından “afet riskli alan” olarak ilan edilen 307,6 hektar büyüklüğündeki alan

Kaynak: Çilgin, C., 2023.

ma ve moloz taşıma, ardından taş ocakları ve beton santralleri nedeniyle temiz hava soluma imkanının ellerinden alınması; Antakya’da depremden sonra yaşamını sürdüren yerel halk açısından zorlukları derinleştirmiştir. Enkaz kaldırma çalışmalarının hızı ve özensizliği, halk sağlığı ve doğal alanlara büyük bir zarar vermiş, kültürel miras ve dolayısıyla kent belleği, aynı süreçte büyük bir hasar almıştır (Tezer, 2024).

Öncelikle 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremler gerçekleşmiş, bu depremlerde tüm deprem bölgesi içinde Hatay ve Antakya en büyük hasarı almıştır. 10 Şubat 2023 tarihinde 10 İlde «Olağanüstü Hal» ilanı gerçekleşmiş (T.C. Resmî Gazete, 2023), bu ilan 27 Şubat 2023 tarihinde Elazığ’ın eklenmesiyle 11 ile genişletilmiştir. 20 Şubat 2023 tarihinde, bu defa Hatay merkezli depremler meydana gelmiştir. İlerleyen günlerde, 24 Şubat 2023 tarihinde “OHAL kapsamında yerleşme ve yapılaşma koşullarının belirlenmesi”ne ilişkin 126 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ilan edilmiştir (T.C. Resmî Gazete, 2023).

2023 yılının Mart ayında, Kültür ve Turizm Bakanlığı – Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü kapsamında kurulan “Afet Bölgesi Kazı Başkanlığı”nın Antakya’daki tarihi

ve kentsel sit alanında yer alan kültürel mirasa ilişkin enkaz kaldırma çalışmaları başlamıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). 2023 yılına kadar yoğun bir şekilde devam eden “enkaz kaldırma” çalışmaları, yerel halk ile yerel ve ulusal düzeyde uzmanlar tarafından getirilen büyük eleştirilere konu olmuştur. Aynı süreçte Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından görevlendirilen DB Mimarlık isimli mimarlık ofisi, Hatay Master Planı çalışmalarına başlamıştır (Türkiye Tasarım Vakfı, 2024).

5 Nisan 2023 tarihinde Antakya'nın tarihi ve kentsel sit alanından oluşan, 307,6 hektar büyüklüğündeki alan, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” çerçevesinde «riskli alan» ilan edilmiştir (T.C. Resmî Gazete, 2023). 10 Nisan 2023 tarihinde ise, depremden sonra 24 Şubat tarihinde ilan edilen 126 no'lu Kararname, 7452 sayılı “OHAL Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Kabul Edilmesine Dair Kanun” adıyla yasa hâlini almıştır (T.C. Resmî Gazete, 2023).

9 Mayıs 2023 tarihinde, 3 aylık OHAL süresi tamamlanmıştır. 6 Şubat depremleri gerçekleştiği sırada, halihazırda Hatay, Defne ve İskenderun için yapılmış ve onaylanmış, askıya çıkmış ya da askıya çıkmayı bekleyen imar planlarının OHAL süreciyle duraklamış olan askı süreleri, OHAL süresinin tamamlanmasıyla kaldığı yerden devam etmiştir. Bu süreçte Hatay'daki teknik meslek odalarının 6 Şubat ve 20 Şubat depremlerinin bu kentte önceden yapılmış olan tüm imar planlarının yeniden ele alınmasını gerektirdiği argümanı ile yaptığı itirazlar Hatay Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri tarafından (İskenderun ilçesi için yapılan bir plan değişikliği dışında) oy birliğiyle reddedilmiş; sonuç olarak 6 Şubat ve 20 Şubat depremlerinden önce yapılmış olan imar planları, önceki hâliyle onaylanmıştır (Tezer, 2024).

2023 yılının Mayıs ve Temmuz aylarında Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Depremde zarar gören tescilli taşınmazlara yönelik destek” programı açıklanmış, her iki dönemde de Antakya ve Hatay'dan proje ve uygulama aşamaları için çok sayıda başvuru yapılmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2023).

15 Mayıs 2023 tarihinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında Antakya'nın tarihi merkezinde ilan edilen “afet riskli alan” konusunda bir protokol yapılarak, bu iki Bakanlığın Antakya'nın tarihi merkezi için yapılacak Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu sürecini birlikte yürüteceği açıklanmıştır. Bu süreci takiben, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Tasarım Vakfı'nı (TTV) görevlendirmiş, TTV bu süreci halihazırda Hatay Master Planı'nı yapmakta olan DB Mimarlık ve Kentsel Yenileme Merkezi'yle (KEYM) birlikte yürütmeye başlamıştır. 11 Haziran 2024 tarihinde Antakya Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu tamamlanarak onaylanmış ve askıya çıkarılmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). İtirazların ardından yeniden başlayan değerlendirme çalışmalarının tamamlanması beklenmektedir.

Merkezi yönetim seçimlerinin ardından, 17 Temmuz 2023 tarihinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, deprem bölgesindeki yapıların “eski planlama ve imar koşullarına göre yapılabilmesi”ni destekleyen “Yerinde Dönüşüm” programını ilan etmiştir (T.C. Çevre,

Şehircilik ve İklim Değişiklik Bakanlığı, 2023). Bu program çerçevesinde, depremden önce hazırlanmış olan imar planlarının OHAL süresinin bitiminde büyük ölçüde onaylanmış olduğu Hatay’da, deprem öncesi koşullara göre hazırlanmış imar planlarının tanımladığı yapılaşma koşullarına göre “yerinde dönüşüm” yapılması mümkün hâle gelmiş ve kamu idaresi tarafından teşvik edilmiştir.

2023 yılının Eylül ayında Türkiye Tasarım Vakfı, DB Mimarlık ve Kentsel Yenileme Merkezi’nin, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın belirlediği (Köprübaşı’ndan Valigöbeği’ne kadar olan) 70 ha büyüklüğündeki pilot proje konut tasarımı sürecinin başlamıştır. Ekim ayı itibariyle kolektif biçimde bir araya gelen yerel mimarların oluşturduğu “Kent’in Mimarları” ofisi dahil olmak üzere 16 ulusal ölçekli mimarlık ofisi ve üç uluslararası ekip, konut alanlarının tasarımı için çalışmaya başlamıştır (Tezer, 2024). Ekim ayına gelindiğinde, 6306 sayılı yasada “rezerv yapı alanı” tanımına dair bir değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişikliği takiben 13 Kasım 2023’te Antakya’da, Asi Nehri’nin batı yakasında Cebrail Mahallesi’nden Akdeniz Mahallesi’ne kadar olan 207 ha büyüklüğünde bir alan, 6306 sayılı

Görsel 16

5 Nisan 2023 tarihinde ÇŞİDB tarafından “afet riskli alan” olarak ilan edilen 307,6 hektar büyüklüğündeki alan ve 13 Kasım 2023 tarihinde ÇŞİDB tarafından “rezerv yapı alanı” olarak ilan edilen 207 hektar büyüklüğündeki alan

Kaynak: Çılğın, C., 2023.

Görsel 18

Antakya'nın şantiye görünümü, 27 Ekim 2024

Kaynak: Sezer, S. 2024.

tinlikler, tarım alanları ve vadiler başta olmak üzere doğal alanlar “moloz döküm sahası”na dönüşmüşken, konut ihalelerini takiben bu konutların yapılabilmesi için Hatay’da 60’a yakın taş ocağı ve çok sayıda beton santrali için ruhsat verildiği bilgisi edinilmiştir (Gazete Duvar Haber Merkezi, 2024).

Üstelik uzmanların yaptığı hesaplar, buradaki kalıcı konut ihtiyacının karşılanması için gereken yapı malzemesinin sağlanmasının iyi bir planlamayla neredeyse yeni bir taş ocağına ihtiyaç olmadan çözümlenebileceğini ortaya koymaktadır (Çelik, 2024). Gelinen aşamada depremin ardından Antakya’da yaklaşık olarak iki yıl geride kalmıştır. Bu zaman aralığında deprem bölgesinde ve Antakya’da seyreden süreç, afet yönetimine ilişkin literatürde tarif edilen süreçle büyük uyumsuzluklar taşımaktadır. Kent büyük ölçüde bir şantiye görünümündedir. Enkaz kaldırma çalışmalarından geçici barınma alanlarının sağlanmasına, üretim ve çalışma alanlarından, geçici dönemde verilecek sağlık, eğitim, sosyal tesislere, temiz su ve güvenli gıdaya erişim, temiz hava solunması gibi en tabii insan haklarının sağlanması açısından Antakya’da stabil ve halkın nitelikli bir yaşam sürebileceği geçici dönem koşullarının sağlandığını belirtmek mümkün değildir.

Depremden sonra Antakya’da görülen planlama ve yapılaşma süreçleri, JICA ve İçişleri Bakanlığı’nın hazırladığı “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri” (2008) raporunun önerdiği ilkeler kapsamında ele alındığında; bütünlük, afetlere dirençli ve entegre bir planlama sisteminin olmadığı görülmektedir. Doğal alanlar ve halk sağlığının enkaz kaldırma çalışmaları, taş ocakları ve beton santrallerinin faaliyetleriyle büyük bir risk altında olduğu

kentte; ekonomik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilirlikten söz etmek mümkün değildir. Altyapı ve ulaşım imkânları iki yıllık süre içinde herhangi bir iyileşme göstermemiş olup, yerel halkın kentin onarım, planlama ve yeniden yapılanma sürecine katılım düzeyi son derece kısıtlıdır.

Sonuç: Depremden sonra Antakya’da kırılğanlığın inşası

Bir kent söz konusu olduğunda, onu bir tehlikenin zarar verici etkilerine karşı duyarlı kılan özellikleri ve koşulları ifade eden “kırılğanlık” kavramı, kentlerin (ya da dahil olduğu sistemlerin) ağırlıklı olarak iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine ne ölçüde duyarlı olduğu ve bunlarla baş edememe düzeyi anlamına gelir. Kente ilişkin tüm dinamiklerden doğrudan etkilenebilen kırılğanlık konusu, bu makalede Antakya’nın 2023 yılının Şubat ayında yaşanan depremleri merkeze alınarak, depremlerden önceki ve sonraki dönemin planlama ve yapılaşma koşulları ele alınmakta, bu iki süreç arasındaki benzerlik ve farklılıklar irdelenmektedir.

Depremden sonra Antakya’da planlama ve yapılaşma ile kentteki gündelik hayatın işleyişine planlama perspektifiyle bakıldığında, depremden önce kentsel mekânların işleyişinde bazı açılardan sorunlar olsa dahi sosyal, kültürel, ekonomik açıdan, doğal ve kültürel varlıklar, eğitim düzeyi ve nitelikli üretim mekânları açısından yerel halkı için belli düzeyde bir yaşam kalitesi sunan bir kent olan Antakya’da; nüfusun önemli bir kısmının depremde hayatını kaybettiği, büyük bir nüfusun koşullar nedeniyle başka şehirlere göç ettiği, depremle beraber ampute hâle gelen nüfusla beraber engelli nüfusun arttığı, planlama süreçlerinde bütünsellik yerine parçalı planlama ve uygulamaların görüldüğü, denetim mekanizmasının büyük ölçüde etkisiz kaldığı bir durum söz konusudur. Doğal alanlar, halk sağlığı ve kültürel miras, enkaz kaldırma süreçlerinde büyük bir zarar görmüş, nitelikli geçici barınma alanları, sağlık, eğitim tesisleri, sosyalleşme ve toplumsal rehabilitasyon alanları yeterince sağlanamamıştır.

Planlama süreçleriyle eşzamanlı ilerlemeyen ve henüz büyük depremlerden sonra en az 2-3 yıl sürmesi beklenen artçı sarsıntılar devam ederken –uzmanların uyarılarına rağmen– hızlıca tamamlanmaya çalışılan kalıcı konut inşaatları, kenti faaliyetin hiç durmadığı bir şantiye alanına dönüştürmüştür. Bu konut inşaatları için faaliyete geçen çok sayıda taş ocağı ve beton santralinin etraflarına sürekli toz yayan faaliyetleri, yasadışı ve plansız tekil inşaatların sürmesi, farklı süreçlerle doğal alanların sürdürülebilirliğine, yerel halkın gündelik yaşamına ve halk sağlığı koşullarına geri dönüşsüz şekilde verilen zararlar hala devam etmektedir. Engelsiz ve afetlere dirençli, bütünsel planlamanın hala kendisine yer bulamadığı Hatay ve Antakya’da planlama ve yapılaşma konuları; riskli alan, rezerv alan tartışmaları, kalıcı konutlar üçgenine sıkışmış durumdayken, kentin tamamında süren aralıksız yapılaşma faaliyetlerine yerel halkın dahil olma düzeyi oldukça kısıtlıdır. Sürecin bazı aşamalarında yapılmaya çalışılan denetim uygulamaları, yerel halkta gelecekte depreme dirençli bir kentsel mekân oluşacağına dair güveni yeterli düzeyde sağlamaktan uzaktır. Deprem olduktan sonra pek çok defa farklı düzeylerde değişikliklerin olduğu kurum-aktör sisteminde ise, uyumlu ve yerel halkın katılımını gözetilen bir çalışma süreci görülmemektedir.

6 Şubat ve 20 Şubat depremlerinde Antakya’da tüm deprem bölgesi içinde en büyük yıkım ve hasarın gerçekleşmesi, kentin birçok açıdan afetlere dirençli olmaktan uzak ve kırılabilirlik düzeyinin oldukça yüksek olmasından kaynaklanmıştır. Deprem öncesi süreçte kentteki kırılabilirliğin nedenlerini genel olarak; kurumlar arasında koordinasyon eksikliği, bütünsel bir planlama yaklaşımının olmaması, plansız ve parçalı uygulamalar, mühendislik hizmeti almamış yapıların “İmar Affı” ile yasal hale gelmesi, gerekli önlemler alınmadan zayıf zemin üzerine inşaat yapılması, deprem yönetmeliğine uygun olmayan yapılaşmalar, yönetmeliğin yetersiz kaldığı durumlar ve yapı denetimi eksikliği şeklinde sıralamak mümkündür. Antakya’da deprem sonrası planlama ve yapılaşma süreçleri incelendiğinde, kırılabilirliğe neden olan durumlar açısından deprem öncesi dönemle büyük benzerlikler olduğu görülmektedir. Üstelik şu anda, iki yıl önceki büyük depremleri büyük kayıplar vererek atlattığı Antakya halkı; iki yıla yakın bir süredir nitelsiz koşullarda barınma, sağlık ve eğitim tesislerine erişememe, ulaşım yollarının sürekli ve yüksek hızlı hafriyat kamyonları tarafından işgal edilmesi nedeniyle gerçekleşen kazalar, yolların sürekli bozulan zemini nedeniyle bireysel araçlarda sürekli oluşan arızalar, kent merkezindeki ıssızlık, aydınlatma ve eksik denetim nedeniyle güvenlik sorunları, önce enkaz kaldırma çalışmaları, ardından taş ocakları ve beton santrallerinin faaliyetleri nedeniyle önemli sağlık sorunları, mülkiyete ilişkin farklı yasal tanım ve statüler nedeniyle mülksüzleşme endişesi, mülk sahibi olmayan fakat burada yaşayan halk açısından hak sahipliği tartışmaları gibi pek çok nedenle yorgun, umutsuz ve endişelidir.

Yerel halkın içinde bulunduğu bu koşullar, planlama ve yapılaşma süreçlerine eklendiğinde, Antakya’nın olası afetlere ilişkin kırılabilirlik düzeyi daha da artmaktadır. Bütün bu nedenlerle, depremden sonra Antakya’da yürütülen süreci, “kırılabilirliğin yeniden inşası” olarak ifade etmek gerekli ve doğru görünmektedir. Bu durumda, eğer deprem bölgesinin ve bu makale çerçevesinde Antakya ve Hatay’ın gelecekte oluşması muhtemel depremler başta olmak üzere tüm afetlere hazırlıklı hâle getirilebilmesi için mevcut sürecin sağlıklı bir şekilde yeniden değerlendirilmesi, süreçteki hataların analiz edilmesi ve sürecin afetlere dirençli, engelsiz ve bütünsel planlama ilkeleri çerçevesinde yeniden ele alınması gerekli görülmektedir.

Referanslar

- AFAD Afet Terimleri Sözlüğü (2023). <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim tarihi: 4 Ocak 2025).
- AFAD ve T.C. Hatay Valiliği (2021). Hatay İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) Raporu”, Hatay.
- Akbaş, İ. (2023). *Dirençlilik ve dirençli kent yaklaşımında yeni eğilimler: Bibliyometrik bir analiz*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 13(3), 1866-1889.
- Antakya Gazetesi (2023) <https://antakyagazetesi.com/hatay-havaalani-ihalesi-sonuclandi/>.

- Batuman, B. (2024). *Afet Kentleşmesi: Kırılğanlıkları Yeniden Üretmek*, Arredamento Mimarlık 363, Mart-Nisan 2024, 47-50.
- Çelik, A. (2024). Antakya'nın Yeniden Yapılanma Sürecinde Gerçekler: Eşikte Bekleyen Tehlikeler-II.
- Çilgin, C. (2024). "Yeni başlayanlar için Kentsel Dönüşüm Yasası: Deprem riski mi, İmar rantı mı?", (<https://www.nehna.org/post/yeni-baslayanlar-icin-kentsel-donusum-yasasi-deprem-riski-mi-i-mar-ranti-mi>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- Desouza, K. C., & Flanery, T. H. (2013). *Designing, planning, and managing resilient cities: A conceptual framework*. Cities, 35, 89-99.
- Gazete Duvar Haber Merkezi (2024). *Hatay'a 60 taş ocağı ile onlarca beton santrali yapılmak isteniyor: 'Afet yeni başlıyor'* (<https://www.gazeteduvar.com.tr/hataya-60-tas-ocagi-ile-onlarca-beton-santrali-yapilmak-isteniyor-afet-yeni-basliyor-haber-1705694>). (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- Godschalk, D. R. (2003). *Urban hazard mitigation: Creating resilient cities*. Natural Hazards Review, 4(3), 136-143.
- Hatay Büyükşehir Belediyesi (2023) İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı ile yapılan mülakat.
- Hatay Planlama Merkezi (2023). 6-9, Literatür Araştırması ve Örnek İnceleme Raporu, Hatay Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Planlama Ajansı, Kent Sözlüğü, (<https://ipa.istanbul/yayinlarimiz/kent-sozlugu/kentsel-dayaniklilik/>) (Erişim Tarihi: 2024).
- Kadioğlu, M. & Özdamar, E. (ed) (2008). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, T.C. İçişleri Bakanlığı; Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), 70-71.
- Kandilli Rasathanesi Deprem Araştırma Enstitüsü, Depremle İlgili Teknik Bilgiler, (<http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/depremedir/index.htm#KONU2>) (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2025).
- Korkmaz, H. (2006). *Antakya'da Zemin Özellikleri ve Deprem Etkisi Arasındaki İlişki*, Coğrafi Bilimler Dergisi, 2006, 4 (2), 49-66.
- Mansuroğlu, S. (2011). *Hatay'da Korkunç Deprem Senaryosu: 35-40 bin kişi ölebilir*, Birgün Gazetesi.
- MİMDAP (2023). 'İmar affı' verileri: Deprem vurdugu 10 ilde 294 bin güvencesiz konut yasal koruma altına alınmış! (<https://mimdap.org/haberler/imar-affi-verileri-depremin-vurdugu-10-ilde-294-bin-guvencesiz-konut-yasal-koruma-altina-alinmis/>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- New York Times (2023). "Why One Upscale Apartment Building Became A Death Trap", (<https://www.nytimes.com/interactive/2023/05/11/world/europe/turkey-earthquake-apartment-building-collapse.html#>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- Özşahin, E. (2010). s. 1399-1401, *Hatay Havaalanı'nın Jeomorfolojik Özellikler ve Doğal Risk Açısından Değerlendirilmesi*, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, Volume 5/4 Fall 2010).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişiklik Bakanlığı (2023). (<https://yerindedonusum.csb.gov.tr/>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). (<https://basin.ktb.gov.tr/TR-338440/deprem-bolgesindeki-kultur-varliklari-icin-afet-bolgesi-kazi-baskanligi-olusturulacak.html>), (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). (<https://hatay.ktb.gov.tr/TR-373831/duyuru-hatay-antakya-tarihi-kent-merkezi-15000-olcekli.html>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2023). (<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-350050/depremden-zarar-goren-tasinmaz-kultur-varliklarina-yonelik-yardim-basvuru-duyurusu.html>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- T.C. Resmî Gazete (2023). (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230224-9.pdf>).
- T.C. Resmî Gazete (2023). (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230405-14.pdf>).
- T.C. Resmî Gazete (2023). (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230410-2.htm>).
- T.C. Resmî Gazete (2023). (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230208-1.pdf>)
- Tekin, Ö. F. (2023). Urban Crisis and The City Models of the Age of Crises. In: Tekin, Ö. F. (ed.), *City and Crisis*. Özgür Publications. DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub269.c1084>
- Tezer, T. (2021). *Antakya Yürünebilir Kent Tarihi Rehberi*, SALT Araştırma, İstanbul.
- Tezer, T. (2023). Antakya'nın 1910-1960 yılları arasındaki dönemde kamusal mekânının değişimi, Portekiz – Porto Üniversitesi, 2219 TÜBİTAK Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı (2021) ile yapılan araştırma raporu.
- Tezer, T. (2024). “Antakya’da deprem: önce, bugün, sonra – II. Bölüm” (<https://www.nehna.org/post/antakya-da-deprem-once-bugun-sonra-ii-bolum>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- Tezer, T. (2024). “Sonra Birçok Şey Oldu, Ama Hiçbir Şey Olmadı” (<https://www.fayn.press/bircok-sey-oldu-hicbir-sey-olmadi/>) (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- Tezer, T. (2024). “Uzun bir yılın ardından: 6 Şubat”, (<https://bantmag.com/6-subat-anma/>). (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- Tezer, T. (2024). *Tuğçe Tezer’in gözünden “Asi Nehrinden Su Kanalına”*, Antakya Gazetesi, 30.07.2024. (<https://antakyagazetesi.com/tugce-tezerin-gozunden-asi-nehrinden-su-kanalina/>) (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Tezer, T. (2019). “Yerleşme Tarihi Çalışmaları İçin Bir Çerçeve: Antakya Örneği” başlıklı Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehircilik Programı.
- The Straits Times (2023). “Turkey rages at shoddy construction after ‘earthquake-proof’ homes topple”, <https://www.straitstimes.com/world/middle-east/turkey-rages-at-shoddy-construction-after-earthquake-proof-homes-topple> (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- TMMOB (2023). TMMOB Kahramanmaraş Depremleri Raporu, s. 415-416.
- TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası (2021). Fay Üzerinde Yaşayan İllerimiz: Hatay Raporu-6, Hatay.
- TMMOB Mimarlar Odası Hatay Şubesi (2023). 6 ve 20 Şubat 2023 Depremleri Hatay Değerlendirme Raporu, TMMOB
- Türkiye Tasarım Vakfı (2024). <https://ttvhatay.com/masterplan/master-plan-7/>, (Erişim tarihi: 04.01.2025).
- Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlüğü (Erişim tarihi: 04.01.2024).

